

AZ IZEMBEREKÜZD

A falusi gazdasági udvar és az egészséges istálló

A falusi gazdasági udvar, éppen úgy, mint az istálló, a magyar gazda hű tükörképei. Első tekintetre is elárulják, hogy a gazda mennyire törődik gazdaságával, mennyit ért a gazdálkodáshoz, megvan-e benne a rend, a tisztaság érzéke, módos-e; s az, aki ért hozzá, első pillanatra meg tudja állapítani, mi a főfoglalkozása a gazdának és megállapíthatja, foglalkozik-e állattenyésztéssel, s ha igen, szakszerűen-e, vagy csak hagyományból. Tény az is, hogy a gazdasági udvarra, az istállóra, minden épületre és felszerelésre az illető táj, népszokások stb. is rányomják bélyegüket, — eltörölhetetlenül megmutatják, milyen néppel, fajtaival állunk szemben, sőt ezt figyelembe véve, bizonyos vidékeken bizonyos különleges néprajzi jelenségeket kívánunk meg.

De elsősorban és minden körülmények között a *tisztaságot*, amit dombosan fekvő udvaroknál nagyon ritkán találunk meg, mert a dombon fekvő istállókból és az istálló közelében elhelyezett trágyatelepekről rendszerint az utcákra folyik le a mérhetetlen gazdasági értéket képviselő és így teljesen veszendőbe menő trágyalé, aminek a szántóföldek, rétek, gyümölcsösök kezelésében, karbantartásában, de főleg termékennyé tételében oly fontos szerep jut. Sajnos, ezt a közegészségügy szempontjából is annyira helytelen, nem gazdaságos, egészségtelen állapotot még a nagyon kultúrált vidékeken is megtaláljuk.

A legtöbb helyen még ma sincsenek tisztában az okszerű trágyakezeléssel s így tekintélyes nemzeti vagyont jelentő érték megy veszendőbe, a kiscgazda és az ország mezőgazdaságának kárára. A drága magyar földtől ilymódon elvett életnedvet végül drága pénzen beszerzendő műtrágyával kell pótolnunk, ha azt akarjuk, hogy földünk termeljen.

Már ebből az egy jelenségből megállapíthatjuk, tudja-e értékelni a gazda a gazdálkodás mellékterményeit, tudja-e, hogy a lehaszontalanabbnak látszó anyag is felbecsülhetetlen értéket jelent.

Ha az udvaron a trágyán kívül még más hulladékanyagokat is találunk — romlott gyümölcsöt, romlott kerti terményeket stb. —, abból már joggal következtethetünk, hogy az illető gazda nem sokat törődik a tisztasággal, az egészséggel, de nem tudja azt sem, hogy ezek a hulladékok, földdel vagy emberi ürülékkel keverve, a legértékesebb komposzt-trágyát szolgáltatják. Az udvaron vagy a szemétdombon heverő baromfihullák, melyek különösen a nyári nagy melegben gyorsan bomlásnak, rothadásnak indulnak, legjobb terjesztői a járványoknak, és az egyes községekben fellépő, az egész állományt megtizedelő baromfikolera s sok más veszedelmes betegség a legtöbb esetben így terjed és okoz mérhetetlen kárt magának a hanyag gazdának s esetleg az egész falunak.

Ragadós száj- és körömfájás esetén — mely most, sajnos, annyira dühöng az országban és oly sok kárt okoz — a legkevesebben tudják azt, hogy éppen a gazdasági udvar tisztasága milyen kimondhatatlanul fontos szerepet játszik.

Mennél jobban rendben tartjuk a gazdasági udvart, mennél jobban fertőtleníttjük, mennél jobban kezeljük a trágyát mérsztejjel, annál biztosabban védekezünk a ragadós betegség továbbterjedése ellen. Az udvarokon mérsznorsávokat húzunk ott, ahol az emberek és állatok közlekednek itatáskor, etetéskor. Ezzel tudjuk megakadályozni azt, hogy vidékről jövő rokonok stb., vagy vidékre menő, fertőzött udvarból ki-bejárók, a fertőző anyagot szét ne hurcolják, ami a zárlatok elrendelését eredményezi, megbénítja a helyi és főleg azt a külföldi állatforgalmat, mely pedig számottevő összeget jelent külkereskedelmi mérlegünkben.

A betegségeken kívül más számottevő kárt is jelent a hanyagul, vagy egyáltalán nem kezelt gazdasági udvar. Fogalmas, idegenforgalmi, vagy különleges néprajzi vidéken rossz benyomást tesz a külföldre, rontja a vidék, az ország, a lakosság jó hírnevét. Fürdőtelepeken bizalmatlanná teszi a nyaraló közönséget, amely a vidéken is olyan higiénikus

körülményeket keres, mint a városban. Ha egyszer az a nyaraló elvitte valamilyen vidék rossz hírét, azt a vidéket nem keresik fel. Nagyon fontos tehát a gazdasági udvar tisztasága, ápoltsága, nemcsak vasárnap és ünnepnap, hanem mindennap.

Fontos végül, hogy a gazdasági udvar rendben legyen ott, ahol gyermekek játszadoznak, pláne nagy nyári munkaidőben, felügyelet nélkül, hogy a gazdasági udvarban ne heverjenek szanaszét gazdasági eszközök: kasza, kés, sarló, nehogy a gyermekek kárt tegyenek magukban; de meg arra is kell vigyázni, hogy fiatal növendékállatok se tehesse nek magukban kárt, csikók ne lépjenek kaszába, ekébe stb. Minden jóra való gazda gondoskodik arról, hogy szerzőségeit, felszereléseit biztos tető alá hozza, már csak azért is, hogy az idő viszontagságaitól megóvja, de azért is, hogy el ne lopják, s főleg, hogy az állatokat baleset ne érje.

A rendben tartott gazdasági udvar bizalomkeltő. Ilyen házból szívesebben veszek mezőgazdasági terményeket, élelmiszereket (tej, vaj, túró, gyümölcs), szívesebben nyaralok ilyen helyen és viszem oda a gyerekeket, azonfelül a gazda is bátrabban eresztheti ki téli időben állatait egy kis strandolásra, napolásra, amire azoknak is feltétlen szükségük van, különösen a fejlődés kezdetén, vagy esetleg betegségek után.

A másik tükröképet az istálló és a benne elhelyezett állatok adják, — az összbnyomás és nem az állatok létszáma, ami legfeljebb a tulajdonos anyagi viszonyaira enged következtetni.

Az egészséges istálló egyik legfőbb követelménye a feltétlen tisztaság, tisztíthatóság és fertőtleníthetőség, enélkül a benne elhelyezett állatok nem lehetnek egészségesek, termelésük nem lehet rendes, fiatal növendékállatok fejlődése nem lehet szabályszerű.

Legtöbbször a gazda nem is tudja, hogy a rossz, meg nem felelő istálló oka a sok bajnak, betegségnek.

Nagyon sokszor a rossz, egészségtelen istálló az oka annak, hogy valamilyen veszedelmes betegséget (pl. szarvasmarhák, sertések járványos elvetélését) nem tudunk elfojtani.

Nem szabad elfelejteni, hogy az istálló, ól, karám stb. az állatnak ugyanazt jelenti, mint az embernek a lakás: *otthon*. Ha az állat nem jól érzi magát az istállóban, azt a gazda érzi meg azonnal, mert rögtön megváltozik az állat termelése, viselkedése, használhatósága, sőt az istállóban káros behatások követ-

kezében rossz, veszedelmes szokásokat vehet fel (jászolrágás, fanyalogatás stb., stb.), amikről aztán leszoktatni nagyon nehéz, vagy egyáltalán nem is lehet.

Az istállónak világosnak, az állatok számára mérten kellő nagyságúnak és kellő magasságúnak kell lennie. Ügyelni kell arra, hogy az állatok ne zsúfolódjanak össze. Bár fontos, hogy az állatok maguk melegítsék be az istállót, ólat stb., de mégsem szabad e célból túlszűfolni a helyiséget; kell, hogy az állatok kipihenhessék magukat, kényelmesen lefekhessenek, ne zavarják, ne tapossák egymást, főleg ne vemhes állatok, mert ennek elvetélés a folyománya. Fontos, hogy az állatok könnyen megközelíthetők, tisztíthatók, kezelhetők, felszerszámozhatók legyenek, de emellett könnyen el is választhatók egymástól, hogy kárt ne tegyenek egymásban. Nagyon fontos, hogy az istállóba a napfény mennél jobban behatolhasson; az száraz, 15—20° C legyen, az állatok ne izzadjanak, de ne is fázzanak, mert az a termelést nagyon hátrányosan befolyásolja. Fontos a tiszta, pormentes, bacillusmentes istálló, mert például a tej minden idegen szagot felvesz és akkor nem élvezhető, nem hozható forgalomba, ami ugyancsak kárt jelent, esetenként kihágási büntetést. A trágya felhalmozása az istállóban, csak azért, hogy meleg legyen, igen veszedelmes, de, sajnos, általánosan elterjedt szokás. Nem okos az istállóban takarmányt felhalmozni, mert az is felveszi az istálló szagát, szennyeződik, különösen, ha — nagyon helytelenül — baromfiakat és nyulakat is tartanak lóistállóban. A ló idegenkedik minden szagtól; látjuk, hogy csak megszokott vizét issza szívesen, megszokott vödörből, akárhányszor ennek hiányában nem is iszik.

A higiénikus istállóban, ólban az almot is változtatni kell, szellőztetni, naponta többször; időnként — ne csak húsvétkor, amint szokták — meszelni is kell az istállókat, ólakat. Ezzel elpusztíthatjuk (különösen baromfiólakban) az annyira veszedelmes élősdieket, az óvantagokat, de egyéb istállóban, ólakban lévő élősdieket, baktériumokat is. Különben az állategészségügyi törvény előírja minden ragadós betegség esetére a meszelést, fertőtlenítést, alomkihordást stb.

Míndezen aprólékos, de nagyon fontos dolgok, ezek nélkül észszerű állattenyésztést, termelést folytatni, jövedelmünket, a nemzeti vagyont növelni nem lehet.

Dr. K—č